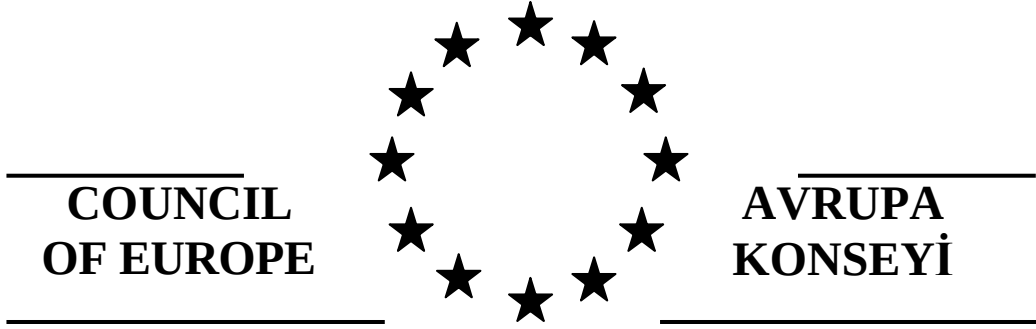

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

FIRAT CAN – TÜRKİYE

(Başvuru no. 6644/08)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

24 Mayıs 2011

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 6644/08 no'lu davanın nedeni, Fırat Can ("başvuran") adlı Türk vatandaşının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 24 Ocak 2008 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("AİHS") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran İstanbul Barosu avukatlarından E. Kanar tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

1974 doğumlu, ceza yargılaması derdest olan başvuran halen Kırklareli E-tipi Cezaevinde tutuklu bulunmaktadır.

A. Başvuran hakkındaki cezai takibat

5 Şubat 1997 tarihinde başvuran yakalanmış ve yasadışı örgüt üyesi olma şüphesiyle İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi polisleri tarafından gözaltına alınmıştır.

19 Şubat 1997 tarihinde tek hakimli İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuranın tutuklu yargılanmasına karar vermiştir.

20 Mayıs 1997 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, başvurunu eski Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesine aykırı olarak anayasal düzeni bozma girişiminde bulunmakla suçlayan bir iddianame sunmuştur.

8 Şubat 2002 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi başvuranın suçlu olduğuna hükmetmiş ve hakkında idam kararı vermiştir.

15 Ekim 2002 tarihinde Yargıtay, savunmanın haklarına hanel getiren bir usul hatasından dolayı İstanbul Devlet Mahkemesi'nin kararını bozmuştur.

Bu esnada 4 Eylül 2002 tarihinde Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, başvuranın Wernicke-Korsakoff sendromu olduğunu kaydeden bir rapor düzenlemiş ve cezasının infazının tıbbi nedenlerden ötürü altı ay kadar ertelenmesini tavsiye etmiştir. Bu tavsiyenin yetkililerce dikkate alınmadığı görülmektedir.

30 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan, 16 Haziran 2004 tarih ve 5190 sayılı Kanun ile Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmıştır. Bu nedenle başvurana ait dava dosyası, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne sevk edilmiştir.

6 Ağustos 2008 tarihinde yapılan duruşmada başvuran, yargılama esnasında tutuklu kaldığı sürenin haddinden fazla olmasından dolayı serbest bırakılmayı talep etmiştir. Buna karşın, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi, suçun niteliğini, başvuranın suçu işlediğine dair

kuvvetli şüphenin varlığını ve serbest bırakılması halinde firar etme ihtimalini göz önünde bulundurarak başvuranın tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

13 Ağustos 2008 tarihinde başvuran, 6 Ağustos 2008 tarihli karar itiraz etmiş ve tekrar serbest bırakılmayı talep etmiştir.

25 Ağustos 2008 tarihinde İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi, duruşma yapmaksızın ve kararına ilişkin hiçbir gerekçe göstermeksizin başvuranın itirazını reddetmiştir.

18 Aralık 2009 tarihinde, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, eski Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca başvurunu suçlu bulmuş ve ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkûm etmiştir. Başvuran bu kararı temyiz etmiştir.

Dava dosyasındaki bilgiye göre, dava Yargıtay'da derdesttir.

B. Başvuranın cezaevleri arasındaki nakli ve nakil esnasında maruz kaldığını iddia ettiği kötü muamele

Belirtilmeyen bir tarihte başvuran, öğrenci olarak kayıtlı olduğu Marmara Üniversitesi'nde final sınavlarına girmek üzere Kırklareli E-tipi Cezaevi'nden Bayrampaşa Cezaevi'ne nakledilmiştir.

11 Haziran 2007 tarihinde sınav döneminin bitişini takiben İstanbul'dan Kırklareli'ye geri nakledilmeden önce, Bayrampaşa Cezaevi'nde cezaevi doktoru tarafından muayene edilmiş, doktor, başvuranın vücudunda herhangi bir kötü muamele belirtisi olmadığını kaydetmiştir. Ayrıca, aynı gün başvuran, Kırklareli'ye nakli sırasında herhangi bir kötü muameleyle maruz kalmadığını ve para ya da diğer değerli eşyalarına jandarma personeli tarafından el konulmadığını belirten bir belge imzalamıştır. Başvuran, aynı gün akşam saat 10.00'da Kırklareli cezaevi yetkililerine teslim edilmiştir.

12 Haziran 2007 tarihinde başvuran, İstanbul'dan Kırklareli'ye nakli sırasında işkenceye uğradığını iddia ederek Kırklareli Cumhuriyet Savcılığı'na naklinden sorumlu jandarmalar aleyhine şikâyetle bulunmuş ve adli tıp kurumuna muayene için sevkini talep etmiştir. Ayrıca söz konusu jandarma görevlilerinin, ilgili günde başvuranın üzerinde bulunan iki altın ve iki gümüş yüzüğüne zorla el koymasından şikâyetçi olmuş ve bunların kendisine iade edilmesini talep etmiştir.

Aynı gün Kırklareli Adli Tıp Kurumu'ndan bir doktor başvurunu muayene etmiş ve üst dudağının sağ iç köşesinde küçük bir sıyrık, pazılarında şişlik ve morarma, onuncu, onbirinci ve onikinci sağ kaburga kemiklerinde ağrı, yaygın hiperemi ve fiziksel travmadan kaynaklanan aksiyel bölgede (koltukaltının 7-8 cm altı) ağrı, sol ayağının tarak kemiği etrafında şişlik ve ağrı, bel bölgesinde ve boğazda ağrı ve travmaya bağlı yutkunmada güçlük olduğunu kaydetmiştir. Raporda, belirtilerin dayak ya da şiddet sonucu oluşmasının muhtemel olduğu kaydedilmiş ve başvuranın herhangi bir kemiğinin kırık olup olmadığını teyit etmek üzere Kırklareli Devlet Hastanesi'ne sevk talebi edilmiştir.

13 Haziran 2007 tarihinde başvuran Kırklareli Devlet Hastanesi'nde muayene edilmiş, hazırlanan raporda başvuranın aldığı yaraların hayati risk taşımadığı ve sağlığına uzun süreli hasar vermeyeceği kaydedilmiştir.

10 Eylül 2007 tarihinde başvuran, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi önünde jandarma görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığı iddialarını tekrar etmiştir.

C. Jandarma Çavuş hakkında yürütülen cezai kovuşturma

12 Haziran 2007 tarihinde Kırklareli Cumhuriyet Savcısı, kötü muamele iddialarına ilişkin olarak başvurunu sorgulamıştır. Başvuran, Kırklareli Cezaevine gitmek üzere cezaevi arabasına koyulmadan önce, 11 Haziran 2007 tarihinde bir jandarma çavuş ve emrindeki on jandarma tarafından Bayrampaşa Cezaevi'nde tuvalete itildiğini, dövüldüğünü, testislerinin sıkıldığını, boğazına copla vurulduğunu ve hakarete uğradığını iddia etmiştir. Bu muamelenin, naklinden önce yüzüklerini çıkarıp teslim etmesine dair jandarma emirlerine uymayı reddetmiş olmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür.

14 Haziran 2007 tarihinde Kırklareli Cumhuriyet Savcısı, başvuranın şikâyetlerine ilişkin görevsizlik kararı vermiş ve konuyu Eyüp Cumhuriyet Savcısı'na göndermiştir.

10 Ocak 2008 tarihinde Eyüp Cumhuriyet Savcısı, başvuranın 11 Haziran 2007 tarihinde Kırklareli'nden İstanbul'a naklinden sorumlu jandarma çavuş N.T.'yi sorgulamıştır. N.T., ne başvurunu ne de kendisi hakkında anlattığı olayları hatırlamadığını ifade etmiş ve aleyhindeki iddiaları reddetmiştir. İlgili yönetmelik ve talimatlar uyarınca tutukluların değerli eşyalarının nakilden önce çıkarılıp, cezaevi yönetimine teslim edildiğini, bunların daha sonra tutukluya iadesinden cezaevi yönetiminin sorumlu olduğunu belirtmiştir.

Aynı gün Eyüp Cumhuriyet Savcısı, başvuranın el konulan yüzükleriyle ilgili Bayrampaşa Cezaevi yönetiminden bilgi istemiştir. 15 Ocak 2008 tarihinde cezaevi yönetimi, başvuranın kişisel eşyalarının 18 Haziran 2007 tarihinde başvuranın eşine teslim edildiğini savcıya bildirmiştir.

25 Şubat 2009 tarihinde Eyüp Cumhuriyet Savcısı, Türk Ceza Kanunu'nun 256. maddesi uyarınca aşırı güç kullanma ve 86/2 ve 86/3 maddeleri uyarınca cismani zarar suçlarıyla itham ederek Eyüp Sulh Ceza Mahkemesi'ne N.T. aleyhinde bir iddianame sunmuştur. Savcı, N.T.'nin kendisine yöneltilen suçlamaları doğrudan inkâr etmesine rağmen, , 12 Haziran 2007 tarihli tıbbi rapor bulgularının başvuranın kötü muamele iddialarını doğruladığını kaydetmiştir. Ayrıca savcı, sözkonusu suçlar 4483 Sayılı Kanun (Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun) kapsamında yer almadığından, N.T.'yi yargılamak için idari izin gerekmediğini iddianamede belirtmiştir.

2 Mart 2009 tarihinde Eyüp Sulh Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etmiş ve ilk duruşmanın 10 Kasım 2009 tarihinde gerçekleştirilmesine karar vermiştir. Dava dosyasındaki bilgilere göre, dava halen Eyüp Sulh Ceza Mahkemesi'nde derdest haldedir.

HUKUK

I. AİHS'İN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, AİHS'nin 3. maddesine dayanarak 11 Haziran 2007 tarihinde İstanbul'dan Kırklareli E-tipi Cezaevi'ne naklinden önce, İstanbul jandarma görevlileri tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığını iddia etmiştir.

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

Hükümet, başvuranın AİHS'nin 35/1 maddesi bağlamında iç hukuk yollarını tüketmediğini savunmuştur. Bu bağlamda, Bayrampaşa Cezaevi'nde başvurana kötü muamelede bulunduğu iddia edilen N.T. adlı jandarma görevlisi hakkındaki ceza yargılamasının ulusal mahkemeler önünde derdest olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca başvuranın iddia ettiği zararın telafisini sağlayabilecek medeni hukuk ve idari hukuka ilişkin çözüm yollarından faydalanmadığını savunmuştur.

Başvuran, Hükümetin iddialarına itiraz etmiştir.

Hükümetin ilk ön itirazına ilişkin olarak AİHM, N.T. hakkında derdest halde olan ceza yargılamasının, AİHS uyarınca etkili olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusunun, başvuranın şikâyetinin özü ile yakından ilintili olduğunu kaydeder. Dolayısıyla AİHM, Hükümetin bu noktadaki itirazının esasla birleştirilmesini uygun bulmaktadır (bkz. *Veli Tosun ve Diğerleri – Türkiye*, 62312/00 ve burada alıntılanan davalar).

Alternatif medeni ve idari hukuk yollarına başvuru ile ilgili itiraza ilişkin olarak AİHM, benzer davalarda Hükümetin ön itirazlarını incelediğini ve reddettiğini yineler (bkz. *Dur – Türkiye*, 34027/03; *Eser Ceylan – Türkiye*, 14166/02 ve *Arif Çelebi ve Diğerleri – Türkiye*, 3076/05 ve 26739/05). AİHM, sözkonusu davada yukarıda bahsedilen başvurulardan farklı bir sonuca varmasına neden olacak özel bir durum görememektedir. Bu nedenle, Hükümetin ön itirazını reddeder.

AİHM, AİHS'nin 35. maddesinin 3. fıkrası çerçevesinde başvurunun bu kısmının dayanaktan yoksun olmadığını kaydeder. Ayrıca başka bir gerekçe altında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esas

Hükümet, başvuranın 11 Haziran 2007 tarihinde Kırklareli'ye götürülmeden önce Bayrampaşa Cezaevi'nde tıbbi bir muayeneden geçirildiğini ve vücudunda hiçbir kötü muamele belirtisine rastlanmadığını kaydetmiştir. Ayrıca aynı gün Kırklareli Cezaevi yetkililerine teslim edilmeden önce başvuran, İstanbul'dan Kırklareli'ye nakli sırasında kötü muameleye maruz kalmadığını teyit eden bir belge imzalamıştır. 12 Haziran 2007 tarihli tıbbi raporun bulgularına yorum yapmaksızın, Hükümet, başvuranın şikâyetini alır almaz cumhuriyet savcısının derhal bir ön soruşturma başlattığını ve bu soruşturmanın N.T. aleyhine iddianame düzenlenmesiyle sonuçlandığını bildirmiştir. İlgili ceza yargılamasının ulusal mahkemeler önünde halen derdest halde olduğunu ve etkililiğinden şüphe edecek hiçbir sebep olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Hükümet, N.T.'ye isnat edilen suçların niteliği nedeniyle, 4483 No.'lu Kanun uyarınca N.T.'nin soruşturması için idari izin gerekmediğini ve bunun yargılamayı daha da hızlandırdığını vurgulamıştır.

12 Haziran 2007 tarihli tıbbi raporda vücudunda saptanan yaralara dayanarak başvuran iddialarını sürdürmüştür. Başvuran, jandarma tarafından kötü muameleye maruz bırakılmadığını gösteren ilk elden kanıt olarak Hükümet tarafından sunulan 11 Haziran 2007 tarihli tasdiğe ilişkin, belge üzerindeki imzanın gerçekliğinin Cumhuriyet Savcısı ya da ilk derece mahkemesi tarafından doğrulanmadığını iddia etmiştir. Ayrıca, başvuranın belgeyi baskı olmadan imzalamış olduğu farz edilse dahi, Devlet, başvuranın, gözetiminde devlet

kontrolündeyken aldığı yaraların hesabını vermek zorundadır, ancak mevcut davada bu husus ifa edilememiştir. Kötü muamele iddiaları ile ilgili devam eden ceza yargılamasının etkililiğine ilişkin olarak başvuran, ilk şikâyetinin üzerinden iki yıldan fazla bir süre geçtikten sonra faillerden yalnızca bir tanesi hakkında yargılama başlatıldığını vurgulamıştır. Olaya karışan diğer jandarma görevlileri hakkında hiçbir işlem yapılmamıştır. Başvuran, ceza yargılamasının en başından beri karşılaşılan önemli gecikmeleri ve özellikle soruşturmanın sınırlı kapsamını kaydederek, kötü muamele iddialarına ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmediğini ileri sürmüştür.

AİHM, birçok davada verdiği kararları gibi yetkililerin(yetkili makamların) gözetiminde tutulan kişilerin fiziksel bütünlüğünü korumak zorunda olduğunu belirtir. AİHM, bir kişinin gözetimine alınırken veya diğer herhangi bir şekilde yetkili makamların kontrolü altında bulunurken sağlıklı olup da gözetiminde veya denetim altında olduğu süre içerisinde yaralanmış olduğu görüldüğünde, sözkonusu yaralanmaların nasıl meydana geldiğine dair makul bir açıklama getirmenin ve başvuranın iddialarına, özellikle de bunlar tıbbi raporlarla desteklenmişse, şüphe getirecek deliller ortaya koymanın devletin görevi olduğunu yineler. Aksi halde AİHS'nin 3. maddesine dayalı açık bir sorun ortaya çıkacaktır (bkz. *Tomasi – Fransa*, A Serisi; *Selmouni – Fransa* [BD], 25803/94; ve *Denisenko ve Bogdanchikov – Rusya*, 3811/02).

Mevcut davada AİHM, 11 Haziran 2007 tarihinde başvuran Bayrampaşa Cezaevi'nden ayrılmadan önce başvuranla ilgili olarak cezaevi doktoru tarafından hazırlanan tıbbi raporda, başvuran üzerinde kötü muamele bulgusuna rastlanmadığını belirtildiğini kaydeder. Fakat başvuranın talebi üzerine ertesi gün Kırklareli Adli Tıp Kurumu tarafından düzenlenen raporda, başvuranın vücudunda, özellikle kollarında, gövdesinde ve sol ayağında birtakım yaralanmalar kaydedilmiştir. AİHM, bu rapordaki bulguların, hem ilgili günde meydana gelen olayların sırası açısından hem de İstanbul jandarma görevlileri tarafından maruz bırakıldığı muameleye ilişkin olarak başvuranın iddialarını doğruladığını gözlemler. Diğer yandan AİHM, devlet yetkililerinin kontrolündeyken meydana geldiği kesin olan bu yaralanmalar için Hükümetin hiçbir açıklama yapmadığını kaydeder. Hükümetin makul bir açıklama yapmaması ve dava koşulları bir bütün olarak ele alındığında, AİHM, başvuranın maruz kaldığı yaralanmalardan Hükümetin sorumlu olduğu kararına varmıştır.

AİHM bu bağlamda, Kırklareli Cezaevi yetkililerine teslim edilmeden önce başvurana imzalatıldığı iddia edilen ve başvuranın naklinden sorumlu jandarmaları aklayan beyanı, imzanın atıldığı şüpheli koşullar ve 12 Haziran 2007 tarihli Kırklareli Adli Tıp Kurumu raporunun kesin bulguları göz önünde bulundurulduğunda dikkate almadığını vurgular. Ayrıca AİHM, Eyüp Cumhuriyet Savcısının da benzer şekilde N.T. aleyhine sunduğu iddianamede, bu belgeyi dikkate almadığını kaydeder.

AİHM, AİHS'nin 3. maddesinin aynı zamanda yetkililerin, “savunulabilir” olan ve “makul şüphe uyandıran” kötü muamele iddialarını soruşturmalarını gerektirdiğini hatırlatır (bkz. özellikle *Ay – Türkiye*, 30951/96). AİHM içtihadı tarafından belirlenen etkililiğe ilişkin asgari standartlar, soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamuya açık olmasını ve yetkili makamların örnek teşkil edecek titizlikle ve çabuklukla hareket etmelerini gerektirmektedir (örn. bkz. *Çelik ve İmret – Türkiye*, 44093/98). Ayrıca resmi soruşturmanın ulusal mahkemelerde dava açılmasına yol açtığı hallerde, yargılama evresi dahil tüm adli işlemler, kötü muamele yasağının gereklerini yerine getirmelidir. Tüm takibatların mahkûmiyet ya da belli bir ceza ile sonuçlanması zorunlu olmamasına rağmen, ulusal mahkemeler, bedensel ve ruhsal bütünlüğe karşı ağır saldırıların cezasız kalmasına hiçbir durumda müsaade

etmemelidir (bkz. *Okkalı – Türkiye*, 52067/99). Ayrıca, AİHM, bir devlet görevlisinin işkence ve kötü muamele iddiaları ile suçlandığı durumlarda, ilgili kişinin soruşturması veya yargılaması devam ettiği sürece görevden uzaklaştırılmasının, ve mahkûm edilmesi halinde meslekten men edilmesinin önemine dikkat çeker (bkz. *Abdûlsamet Yaman – Türkiye*, 32446/96).

AİHM, yukarıda, AİHS'nin 3. maddesi uyarınca başvuranın yaralanmasından Savunmacı Devlet'in sorumlu olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle etkili bir soruşturma yapılmış olması gerekmektedir.

AİHM, başvuranın, ihtilafli olayların ertesi günü olan 12 Haziran 2007 tarihinde Kırklareli'de Cumhuriyet Savcılığına kötü muameleden şikâyetçi olduğunu ve aynı gün Cumhuriyet Savcısının başvuranın iddialarıyla ilgili resmi ifadesini aldığını kaydeder. Fakat savcı, 14 Haziran 2007 tarihinde görevsizlik kararı vermiş ve konuyu Eyüp Cumhuriyet Savcısına taşımıştır. Başvuranın naklinden sorumlu jandarma çavuş N.T., Eyüp Cumhuriyet Savcısı tarafından yedi ay kadar sonra sorgulanmıştır. Dava dosyasındaki bilgilere göre, olaylarda yer aldıkları iddia edilen diğer jandarma görevlilerinin hiçbirisi, şüpheli olarak, hatta şahit olarak sorgulanmak bir yana, Cumhuriyet Savcısı tarafından kimlikleri dahi tespit edilmemiştir. Ayrıca N.T.'nin sorgulanmasını takiben, Cumhuriyet Savcısı tarafından Eyüp Sulh Ceza Mahkemesi'ne N.T. hakkında bir iddianame sunulması 1 yıl, 1 ay sürmüştür. Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturmayla ilgili adımlara ya da alternatif olarak, soruşturmanın geri kalmasına neden olan engellere ilişkin Hükümetin herhangi bir bilgi vermemesinden dolayı, AİHM, bu süreç boyunca savcının pasif kaldığını farz eder. Ayrıca AİHM, ilk derece mahkemesinin iddianameyi inceleyip 2 Mart 2009 tarihinde kabul etmesine rağmen, ilk duruşmanın sekiz ay sonra, 10 Kasım 2009 tarihinde gerçekleştirilmesine karar verdiğini ve bu gecikmenin de benzer şekilde gerekçesiz olduğunu kaydeder. Dava dosyasındaki bilgilere göre, dava halen ilk derece mahkemesi önünde derdest haldedir. Ayrıca, sanık jandarma çavuşun soruşturma ve yargılama evreleri sırasında görevden uzaklaştırıldığı veya sözkonusu şahıs ya da olayda yer aldığı iddia edilen diğer jandarma görevlileri hakkında disiplin işlemi yapıldığına dair dava dosyasında hiçbir belirti yoktur.

AİHM, belirli bir durumda soruşturmanın ilerlemesini önleyen engeller ve güçlükler olabileceğinin farkındadır. Ancak, kötü muamele veya işkence konusunda soruşturma yapmak sözkonusu olduğunda, hukukun üstünlüğüne bağlılık çerçevesinde kamuoyunun güvenini korumak ve yasadışı eylemlere göre her türlü hoşgörü ya da suç ortaklığı izleniminden kaçınmak amacıyla yetkililerin ivedi cevabı prensip olarak temel unsur olarak değerlendirilir. Mevcut davada yargılamanın her aşamasında karşılaşılan mühim gecikmeler, yetkililerin AİHS'nin 3. maddesi uyarınca gereken dikkat ve ivediliğe uygun hareket etmediğini gösterir. AİHM, 4483 sayılı Kanun uyarınca sözkonusu jandarma görevlisinin yargılanması için önceden izin alınması gerekmediği göz önünde bulundurulduğunda, tüm bu gecikmelerin kabuledilemez olduğu kanısındadır.

Ayrıca, soruşturma evresi boyunca, ilgili olayların gerçekleştiği zaman görev başındaki diğer jandarmaların hiçbirinin kimliğinin şahit olarak ifade vermeleri için bile tespit edilmemiş olması ve sanık konumundaki tek kişinin de disiplin işlemine dahi maruz kalmadan bu süreç boyunca görevinde kalmış olması, fail olduğu iddia edilen şahısların cezadan muaf olduğuna ilişkin ciddi kaygılar ortaya çıkarmaktadır.

AİHM, yukarıda belirtilen usule ilişkin ihmallerden dolayı, başvuranın kötü muamele iddiaları hakkında ulusal yetkililerin etkili ve bağımsız bir soruşturma yürütemediklerine karar vermiştir.

Yukarıda anılan etmenler ve sonuçlar ışığında AİHM, başvuranın iç hukuk yollarını tüketmediğine dair Hükümet itirazını, derdest halde olan N.T. hakkındaki ceza yargılaması nedeniyle reddeder (bkz. Veli Tosun ve Diğerleri, yukarıda anılan).

Bu nedenle, AİHS'nin 3. Maddesi, usul açısından ve başvuranın maruz kaldığı insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleden dolayı esas bakımından ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, AİHS'nin 5/3 ve 13. maddelerine dayanarak, tutuklu olarak yargılanmasının kanuna aykırı olmasına ilişkin itiraz taleplerinin basmakalıp gerekçelerle reddedilmesinden, Wernicke-Korsakoff sendromu teşhisi koyulmasına rağmen serbest bırakılmamasından ve tutuklu yargılanma süresinin aşırı olmasından şikâyetçi olmuştur. Ayrıca, AİHS'nin 6/2 maddesi uyarınca uzun tutukluluk süresinin masumiyet karinesini ihlal ettiğini belirtmiştir. Son olarak, AİHS'nin 5/4 ve 13. maddelerine dayanarak uzun tutukluluk süresine itiraz edebileceği bir iç hukuk yolu bulunmadığını savunmuştur.

AİHM, başvuranın tutuklu yargılanma süresinin uzunluğuna ilişkin, AİHS'nin 5/3, 13 ve 6/2 maddelerine dayanan şikâyetlerinin 5/3. madde temelinde incelenmesi gerektiği kanaatindedir (bkz., *mutatis mutandis*, *Güler – Türkiye*, 14152/02 ve *Tamamboğa ve Gül – Türkiye*, 1636/02). Ayrıca AİHM, başvuranın uzun tutukluluk süresine itiraz edebileceği etkin iç hukuk yolu bulunmayışına ilişkin şikâyetlerinin, 13. maddenin daha genel gereksinimlerine göre özel hüküm niteliğinde olan AİHS'nin 5/4 maddesi uyarınca incelenmesi gerektiği kanısındadır (bkz. *A. ve Diğerleri – İngiltere* [BD], 3455/05).

A. Kabuledilebilirlik

Hükümet başvuranın tutuklu kaldığı sürenin, toplam cezasından düşülecek olması nedeniyle AİHS'nin 5/3 maddesinin ihlalinden mağdur olduğunu iddia edemeyeceğini ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca şikâyetini, 24 Ocak 2008'de AİHS'nin 5/3 maddesine dayanarak yapmış olması nedeniyle başvuranın İstanbul DGM tarafından suçlu bulunduğu tarihte başlayıp Yargıtay tarafından kararın bozulduğu tarihte son bulan sürenin, yani 8 Şubat ve 15 Ekim 2002 tarihleri arasında tutuklu bulunduğu sürenin, başvuran tarafından AİHS'nin 35/1 maddesi kapsamındaki altı aylık süre sınırının dışında ortaya konması nedeniyle reddedilmesi gerektiğini iddia etmiştir.

Başvuran, Hükümet'in iddialarına itiraz etmiştir.

AİHM başvuranın mağdur statüsüne ilişkin olarak Sorumlu Hükümet'in diğer davalardaki iddialarını incelemiş ve reddetmiş olduğunu yinelemektedir (bkz., örneğin, *Arı ve Şen/Türkiye*, no. 33746/02, 19. paragraf, 2 Ekim 2007). Hükümet AİHM'nin mevcut davada farklı bir sonuca varmasını sağlayacak iddialar ileri sürmemiştir. Dolayısıyla Hükümet'in başvuranın mağdur statüsüne ilişkin itirazı reddedilmelidir.

Hükümet'in başvuranın tutuklu yargılanmasının ilk döneminde altı aylık süre sınırına uymamasına ilişkin ön itirazı hususunda AİHM, başvuranın birden çok ve art arda gelen sürelerde tutuklu kalması durumunda, bu sürelerin bir bütün olarak ele alınması ve altı aylık sürenin son periyodun bitiminden itibaren işlemeye başlaması gerektiğine karar verdiği *Solmaz/Türkiye* kararında benimsenen ilkelere atıf yapmaktadır. Başvuranın tutuklu yargılanmasının, AİHS'nin 5/1 (a) maddesi bağlamında yetkili bir mahkeme tarafından suçlu bulunmasını müteakiben 18 Aralık 2009'ta sona erdiğini göz önünde bulunduran AİHM, Hükümet'in itirazını reddetmektedir.

Başvurunun sözkonusu kısmının AİHS'nin 35/3 maddesi bağlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, başka açılardan bakıldığında da kabuledilemez olmadığı kanısındadır. Bu nedenle, kabuledilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas

1. AİHS'nin 5/3 maddesi

Hükümet başvuranın suç işlemiş olduğundan şüphelenmek için makul gerekçelerin mevcudiyetine dayanılarak tutuklandığını ve tutukluluğunun yetkili makam tarafından özenli bir şekilde ve periyodik olarak ilgili tarihte yürürlükte olan kanunun gerekleri kapsamında incelendiğini ileri sürmüştür. Başvuranın itham edildiği suçun ciddi nitelikte olduğunu ve tutuklu yargılanmasına devam edilmesinin başka bir suç işlemesini, kaçmasını ve delilleri yok etmesini engellemek ve kamu düzenini korumak için gerekli olduğunu iddia etmiştir.

AİHM, başvuranın AİHS'nin 5/1(a) maddesi uyarınca suçlu bulunmasını müteakiben tutuklandığı sürenin (8 Şubat ve 15 Ekim 2002 arası) tutuklu yargılandığı toplam süreden çıkarılması neticesinde, mevcut davada göz önüne alınacak sürenin yaklaşık on iki yıl iki ay olduğunu kaydetmektedir (bkz. *Solmaz*, paragraflar 36-37).

AİHM, öncelikle AİHS'nin, tutukluları sağlık gerekçeleriyle serbest bırakma hususunda genel bir yükümlülük ortaya koyduğu şeklinde yorumlanamayacağını yinelemektedir. Başvuranın tutukluluk koşullarının fiziksel durumuna uygun olmadığı ya da tutuklu olduğu süre içerisinde uygun tıbbi yardım alamadığı yönünde şikâyetçi olmaması durumunda (ki bu durum, AİHS'nin 3. Maddesi bağlamında acil olarak serbest bırakılmasını gerektirirdi) AİHM, ulusal makamların başvuranı yalnızca 2002 yılında Wernicke-Korsakoff sendromu teşhis edildiği gerekçesiyle serbest bırakmamaya karar vermelerini eleştirememektedir.

Ancak AİHM başvuranın sağlık durumundan bağımsız olarak, karşılaştırılabilir uzun tutuklu yargılama sürelerinin ortaya konduğu davalarda sıklıkla AİHS'nin 5/3 maddesinin ihlallerini tespit ettiğini kaydetmektedir. Sunulan tüm delilleri inceleyen AİHM, Hükümet'in mevcut davada farklı bir sonuca varmasını sağlayacak deliller sunmadığı ya da iddialar ileri sürmediği kanısına varmıştır. Konuya ilişkin içtihadını göz önüne alan AİHM, mevcut davada başvuranın tutuklu yargılama süresinin aşırı olduğu sonucuna varmıştır.

Dolayısıyla AİHS'nin 5/3 maddesi ihlal edilmiştir.

2. AİHS'nin 5/4 maddesi

Hükümet eski CMUK'un 297. maddesi ve müteakip maddeleri uyarınca iç hukukun tutuklu yargılamanın yasallığına itiraz etmek için etkili bir iç hukuk yolu sağladığını iddia etmiştir.

Başvuran tutukluluğuna ettiği itirazın, taleplerini reddederken kalıplaşmış terimler kullanan ulusal mahkemeler tarafından ciddiyetle incelenmediğini ileri sürmüştür. Ayrıca, tutuklu yargılanmasının yeniden gözden geçirildiği dava işlemlerinin, dava dosyasına dayanılarak yürütüldüğünü ve kendisi ya da avukatı sözkonusu işlemlere katılamadığı için ihtilaflı olmadığını iddia etmiştir.

AİHM, eski CMUK'un başvuranın tutuklu yargılanmasına itiraz edebileceği 297-304 maddelerinin uygulamada fazla bir başarı olasılığına sahip olmadığı ve sanık için gerçekten ihtilaflı bir yargılama sağlamadığı sonucuna daha önce varmış olduğunu kaydetmektedir. AİHM ayrıca iç hukuktaki açık eksikliklere rağmen başvuranın mevcut davada en az bir defa tutukluluğunun devam etmesine itiraz ettiğini kaydetmektedir. Ancak itirazı, sözkonusu özgürlükten mahrum bırakılma türüne uygun güvencelerin (duruşma gibi) sağlanmadığı koşullar altında İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

Mevcut davada, AİHM'nin yukarıda kaydedilen davalarda vardığı sonuçlardan farklı bir sonuca varmasını gerektirecek unsurlar mevcut değildir. Bu nedenle AİHM, yukarıda kaydedilen içtihat ışığında, Hükümet'in başvuranın tutuklu yargılanmasının kanuna uygunluğunun gözden geçirilmesi için öne sürdüğü iç hukuk yolunun AİHS'nin 5/4 maddesinin gereklerine uygun olmadığı kanısına varmaktadır.

Dolayısıyla AİHS'nin 5/4 maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran AİHS'nin 6/1 maddesine dayanarak aleyhindeki cezai takibatın makul süre içerisinde tamamlanmadığından şikâyetçi olmuştur.

A. Kabuledilebilirlik

Hükümet AİHM'den, iç hukuk yollarının AİHS'nin 35/1 maddesinin gerektirdiği biçimde tüketilmemesi nedeniyle AİHS'nin 6/1 maddesine dayanılarak yapılan şikâyeti reddetmesini istemiştir. Başvuranın yeni CMK'nın 141. maddesine dayanarak tazminat talep edebileceğini belirtmiştir.

Başvuran, Hükümet'in atıfta bulunduğu iç hukuk yolunun etkili olmadığını iddia etmiştir.

AİHM, Tunce ve Diğerleri/Türkiye davasında sözkonusu itirazı incelemiş ve etkili olmadığı sonucuna varmış olduğunu yinelemektedir. Mevcut davada yukarıda kaydedilen başvuruda vardığı sonuçlardan farklı bir sonuca varmasını gerektiren özel koşullar bulunmamaktadır. Bu nedenle, Hükümet'in itirazını reddetmekte ve başvurunun sözkonusu kısmının kabuledilebilir olduğu sonucuna varmaktadır.

B. Esas

Hükümet yargılama süresinin, özellikle davanın karmaşıklığı, sanık sayısı, başvuranın itham edildiği suçun niteliği ve organize suçları kapsayan davalarda delil toplamada yaşanan güçlükler göz önüne alındığında, makul olmadığı sonucuna varılamayacağını kaydetmiştir.

AİHM sözkonusu yargılamanın başvuranın gözaltına alındığı 5 Şubat 1997’de başladığını ve dava dosyasındaki bilgilere göre, halen Yargıtay önünde devam etmekte olduğunu kaydetmektedir. Bu nedenle iki aşamalı yargılamada on dört yıl iki aydan uzun sürmüştür.

AİHM mevcut davadakine benzer hususların ortaya konduğu başvurularda sıklıkla AİHS’nin 6/1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Sunulan tüm delilleri inceleyen AİHM, Hükümet’in mevcut davada farklı bir sonuca varmasını sağlayacak deliller sunmadığı ya da iddialar ileri sürmediği kanısındadır. Bu hususa ilişkin içtihadını göz önüne alan AİHM, yargılama süresinin aşırı olduğu ve “makul süre” gereğini karşılamadığı kanısındadır.

Dolayısıyla AİHS’nin 6/1 maddesi ihlal edilmiştir.

IV. AİHS’NİN 14. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran son olarak 5320 sayılı Kanun’un, kendisinin de dâhil olmak üzere belirli suçlar için müsaade edilen tutuklu yargılama süresini düzenleyen ve kısaltan yeni CMK’nın 102. maddesinin yürürlüğe girme tarihini 31 Aralık 2010’a ertelemesinin, 6. madde ile birlikte AİHS’nin 14. maddesini ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

Hükümet bu şikâyetle ilgili yorumda bulunmamıştır.

AİHM ilk olarak bu hususun başvuranın tutuklu yargılamasına dair geçen süreye ilişkin olduğu ve bu nedenle AİHS’nin 5/3 maddesiyle birlikte 14. maddesi uyarınca incelenmesi gerektiği kanısındadır.

İkinci olarak, AİHM 5320 sayılı Kanun’un yaptığı ayrımın farklı grup insanlar arasında değil; parlamentonun atfettiği öneme göre farklı suç türleri arasında arasındaki ayrım olduğunu kaydetmektedir. AİHM sözkonusu uygulamanın AİHS’ye aykırı bir ayrımcılık anlamına geldiği sonucuna varmak için gerekçe görmemektedir.

Sonuç olarak bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksundur ve AİHS’nin 35. maddesinin 3. ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmelidir.

V. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

A. Zararlar ve yargılama masraf ve giderleri

Başvuran maddi tazminat olarak 65,000 Türk Lirası (yaklaşık 29,450 Euro) ve manevi tazminat olarak 100,000 Türk Lirası (45,300 Euro) talep etmiştir.

Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir.

İleri sürülen ihlal ve maddi zarar arasında illiyet bağı kuramayan AİHM, bu talebi reddetmektedir. Ancak, başvuranın yalnızca ihlal tespiti ile telafi edilemeyecek bir manevi

zarara uğramış olması gerektiği kanısındadır. İhlallerin ciddiyetini ve hakkaniyeti göz önüne alan AİHM başvurana 23,400 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermektedir.

Ayrıca tarafların sunduğu bilgilere göre, başvuran aleyhindeki cezai takibat halen devam etmektedir. Bu koşullar altında AİHM, tespit ettiği ihlale son verilmesinin en uygun yolun, bir yandan adaletin en uygun şekilde yerine getirilirken, diğer yandan sözkonusu cezai takibatın mümkün olduğunca hızlı sonuçlandırılması olduğu kanısındadır.

Başvuran ayrıca AİHM önünde yapılan avukatlık ücreti masrafları için 12,125 Türk Lirası (yaklaşık 5,500 Euro) ve ulusal mahkemeler önünde yapılan masraflar için 8,500 Türk Lirası (3,850 Euro) talep etmiştir. Posta, telefon, çeviri ve kırtasiye masrafları için 1,500 Türk Lirası (yaklaşık 680 Euro) ve yasal temsilcisinin ulusal mahkemeler önünde yapılan yargılamalara katılmak ve kendisini cezaevinde ziyaret etmek için yaptığı yolculuk masrafları için 3,000 Türk Lirası (yaklaşık 1,360 Euro) talep etmiştir. Bunlara ek olarak, ailesinin kendisini cezaevinde ziyaret etmek için yaptığı masraflar için 30,000 Türk Lirası (yaklaşık 13,600 Euro) talep etmiştir. Başvuran yargılamalar sırasında ulusal mahkemeler önünde yapılan avukatlık ücreti harcamalarına ilişkin iki fatura sunmuştur. AİHM önünde yapılan avukatlık ücreti masraflarına ilişkin olarak İstanbul Barosu'nun tavsiye edilen ücret çizelgesini dayanak olarak göstermiştir. Diğer taleplerini destekleyen faturalar ya da belgeler sunmamıştır.

Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir.

AİHM içtihadına göre bir başvuran ancak gerçekten ve gerekli oldukları için yaptıklarını ve tutar bakımından makul olduğunu ispatladığı müddetçe masraf ve harcamalarının tazminine hak kazanmaktadır. Mevcut davada, sunulan belgeleri ve yukarıda kaydedilen kriterleri göz önüne alan AİHM, başvurana tüm başlıklar altındaki masraflar için 2,000 Euro ödenmesinin makul olduğuna karar vermiştir.

B. Gecikme Faizi

AİHM, gecikme faizinin, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faiz oranına üç puanlık bir artış eklenerek belirlenmesini uygun görmektedir.

AİHM YUKARIDAKİ GEREKÇELERE DAYANARAK,

1. Oy çokluğuyla Hükümet'in 3. Madde hususunda iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin ön itirazını esasla birleştirmeye ve reddine;
2. Oybirliğiyle, AİHS'nin 14. maddesi bağlamındaki şikayetin kabuledilemez olduğuna;
3. Oy çokluğuyla AİHS'nin 3. maddesi bağlamındaki şikayetin kabuledilebilir olduğuna;
4. Oybirliğiyle, başvurunun kalan kısmının kabuledilebilir olduğuna;
5. 1'e 6 oyla, AİHS'nin 3. maddesinin usul açısından ve başvuranın maruz kaldığı insanlık dışı ve alçaltıcı muamele hususunda esas açısından ihlal edildiğine;
6. Oybirliğiyle başvuranın tutuklu yargılama süresi hususunda AİHS'nin 5/3 maddesinin ihlal edildiğine;
7. Oybirliğiyle başvuranın tutuklu yargılanmasının kanuna uygunluğuna itiraz ederek başvurulacak etkili iç hukuk yollarının bulunmaması hususunda AİHS'nin 5/4 maddesinin ihlal edildiğine;

8. Başvuran aleyhinde başlatılan takibatın uzunluğu hususunda AİHS'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;
9. 1'e 6 oyla,

(a) Savunmacı Devlet'in AİHS'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde başvurana ödeme gününde uygulanacak oran üzerinden Türk Lirası'na çevrilmek üzere aşağıda kaydedilen meblağları *ödemesine*:

- (i) manevi tazminat olarak 23,400 Euro (yirmi üç bin dört yüz Euro) ve tahakkuk edecek her tür vergi;
- (ii) yargılama masraf ve giderleri için 2,000 Euro (iki bin Euro) ve tahakkuk edecek her tür vergi;

(b) Yukarıda anılan üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın gecikme faizi olarak *uygulanmasına*;

10. Başvuranın adil tazmin talebinin kalan kısmını reddetmeye

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce hazırlanmış, AİHM İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları uyarınca 24 Mayıs 2011 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.